ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה טז.

מתני' בארבעה פרקים. בשנה העולם נידון כו': **בכני מרון.** מפרש בגמ' [יח.]: **שנאמר היולר יחד לבם** וגו'. בגמ' [שם] מפרש ליה: **גמ' אילימא הא תבואה דקיימא.** השתא במחובר ומוכנת לקצור: **הרפתקי.** מקרום: **דעדו עלה.** שעברו עליה: **דמזדרעא.** שעתיד לזרוע במרחשון הבא: **דחד דינא.** פעם אחת: **קרי.** כגון ברד או שדפון (ג): **נידונים לשעבר.** קודם שנזרעה דהיינו פסח של אשתקד: **נידונים להבא.** בפסח שאחר זריעתה: **נידון לשעבר.** ביום"כ של אשתקד נגזר עליו: **להבא.** ביום"כ שעבר עכשיו בקרוב. וכן לשון משנה במסכת נדרים (דף ט.) קונם יין שאיני טועם מדם זה אסור בכל המדם כולו ור"מ להבא הוא ר"מ שעבר עתה בקרוב. ומשום דקרי להאי אשתקד שעבר קרי להאי דלקמיה להבא: (ד) **תרי דיני מיתדנא.** קודם זריעתה וסמוך לקציר: **כי תרי דינים דמלגא ורעא אחלא.** תעה וכוסמת שמרעין במרחשון שאין ממהרין להתגשל: **ליקדים וליזרע תרפא.** השעורה ממהרת להתגשל וזורעים אותה בשבט ואחר כיון דאחלא מלגא שמע מינה לעונה נידון בפסח שעבר לפיכך ימהר לזרוע (ה) בזריעה שניה: **דעד דמטי למידייניה.** בפסח הבא: **קדיש סליק.** וגדל קנת ואינו ממהר שוב להתקלקל: **וכי קאני מתניתין.** ארבעה פרקים אגזר דין (ו): **קשיא אדם.** דתני מתני' בר"ה ולרבי יהודה ביום"כ אמר: **וכי קאני מתניתין.** ארבעה פרקים: **אתחילת דין.** אכל אגזר(ז) דין לאדם ביום"כ: **אגן כבי קאמרינן.** הכי קשיא לן: **כרבי נתן מ"ע לא אמר.** משום דקסבר בחינה אין זה דין אלא בודק במעשיו הלכך בדיליה נמי מיקשי לך פקידה עיוני בעלמא הוא: **אקצירי ואמריעי.** מפרש במסכת נדרים (דף מט:) קצירי מוליס מריעי ת"ח שהן תשושי כח: **בר' יוסי.** דאמר אדם נידון בכל יום ויתפלל שיזונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה דאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה עליו: **שבפסח זמן שבואה הוא.** זמן שהתבואה נידונת בו: **שפי הלחם.** ירלו על פירות האילן שהן מתירין להביא בכורים שאין מביאין בכורים קודם לעצרת דכתיב (שמות לד) בכורי קציר חטים. ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה דהא אזלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף ע:) עד שאכל אדם הראשון חטה היתה: כדי

מתני' בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה (ו)בעצרת על פירות האילן א"ר"ה כל באי עולם עוברין לפניו בבני מרון שנאמר [1]היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (ז)[2]ובחג נידונין על המים: **גמ'** הי תבואה אילימא הא תבואה דקיימא כל הני הרפתקי דעדו עלה אימת איתדון אלא תבואה דמזדרעא למימרא דחד דינא מתדנא והתניא תבואה שאירע בה [3]קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר לאחר הפסח נידונית להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוה"כ נידון לשעבר לאחר יוה"כ נידון להבא אמר רבא ש"מ תרי דיני מתדנא (ח) אמר אביי הלכך כי חזי אינש דמצלח זרעא אפלא ליקדים וליזרע חרפא דעד דמטי למדייניה קדים סליק מני מתני' לא ר"מ ולא ר' יהודה ולא ר' יוסי ולא ר' נתן דתניא (ט)הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר [2]ותפקדנו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנא' [2]לרגעים תבחננו וכי תימא לעולם ר' יהודה היא וכי קתני מתניתין אגזר דין אי הכי קשיא אדם אמר רבא האי תנא דבי ר' ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ וכי קתני מתני' אתחלת דין אמר רב חסדא מ"ט דר' יוסי כדקאמר טעמיה ותפקדנו לבקרים אגן הכי קאמרינן מ"ט לא אמר כר' נתן בחינה עיוני בעלמא היא פקידה נמי עיוני בעלמא היא אלא א"ר חסדא טעמיה דר' יוסי מהכא [3]לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו וא"ר חסדא (ט)מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין שנאמר לעשות משפט עבדו (ט) ומשפט עמו ישראל מ"ט איבעית אימא לאו אורח ארעא למיתב מלכא אבראי ואיבעית אימא מקמי דליפוש חרון אף א"ר יוסף (ט)כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי ואיבעית אימא לעולם כרבנן וכדר' יצחק דא"ר יצחק (ט)יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין דא"ר יצחק (ט)מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג (ט) אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה (ט)ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו [2]למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (ט)(ואמר) רבי יצחק (ט) למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה [2]אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין

בפסח על התבואה. כפ' מי שמתו (ברכות דף יח:) **גני חסיל** שהקניטתו אשתו ערב ר"ה משמע דבר"ה שמע שתי רוחות שמספרין זו את זו שמעו מאחורי הפרגוד שכל הזורע ברביעה לאשונה בכל מלקה אותו ושמא בשמים בר"ה היו מזכירים דין הנגזר בפסח אי נמי כר' יהודה דאמר הכל נידונים בר"ה וגזר דין בפסח על התבואה: **שאירע** בה קרי. מקרה לשון אולי יקרה (במדבר כג) אי נמי לשון קושי כמו אם תלנו עמי בקרי (ויקרא כו):

כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי ברבי יוסי. וא"ת לרבנן נמי מי לא מצלינן רפאנו וברכת השנים ועוד (ו) רבי יהודה דאמר הכא אדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ הא אמר(ז) בפ"ק דשבת (דף יב:) הנכנס לבקר החולה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי עמו ישראל ואומר ר"ת דשלא יחלה ולאי לא מצלינן אלא לר' יוסי אבל שיתרפא מצלינן אלינא דאולי עלמא דמתי יחלו נגזר מתי יתרפאו לא נגזר ואמר בריש הנודר מן המבושל (נדרים דף מט.) אהך דרב יוסף קאירי קאירי ממש מריעי רבנן והשתא מצלינן אקאירי שיתרפאו (ח) ואמריעי הייט רבנן שלא יחלו (ט) ומה שמתפללין ברכת השנים הייט דלקמן נפרקין (דף יז:) שאם פסקו גשמים מועטין שיורידם המקום בזמנן ועוד י"ל דתפלה דרבים שאני דגזר דינם נקרע דלקמן (שם) והיא דשבת דר' יהודה נמי יש ליישב כהאי גוונא דלמיא לרבים דהוה מצלי בהדיה על כל אולים:

בשופר של א"י. נפרק לאוהו ב"ד (לקמן דף כו.) תנן דרבי יוסי מכשיר אף בשל פרה אבל קיימא לן כרבי יהודה דתוקעין בשל אילים כפופים כדפסקינן התם בגמרא (דף כו:):

ותוקעים

מסורת הש"ס

א) (תענית ב) מגילה לא:. ב) תענית כ., ג) [קרי ביהי שמים כמו מקרה לילה אותם ביהי אדם ערוך ערך קרין]. ד) [תוס' פ"א ה"כ]. ה) [עיי' ת: פ"ז ב:]. ו) נדרים מט. [ופסק אותה רבא]. ז) [לקמן יח.]. ח) [תוס' פ"א ה"ח ותוספ' סוכה פפ"ג]. ט) [נר' ר"ה ולא"ם מפני שסתם זמן גשמי שנה הוא אמר וכו']. י) לקמן לד:. כ) [ע"ל אמר]. ל) עי' ר"ה ולא"ם שהיו לפניהם גרסאות אחרות. מ) בע"י: גזר. נ) [כ' יהודה כך לאלי לרבות].

תורה אור השלם

1. היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם:
ההלים לג טו
2. ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו:
איוב ז יח
3. ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יי קרבים אל יי אלהינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו:
מלכים א ח נט

הגהות הב"ח

(א) גב' מתדנא שתא אמר: (ב) שם עבדו והדר ומשפט: (ג) רש"י ד"ה קרי וכו' שדפון או אונס עיי' אדם בגון חיילות הס"ד: (ד) ד"ה להבא כי להבא הס"ד ואמ"ר מה"ד ומותרין רבא ש"מ תרי דיני מיתדנא שתא אמתני' קאי קודם זריעתה: (ה) ד"ה ליקדים וכו' יתהר לזרוע ברביעה שניה הס"ד: (ו) ד"ה קדים וכו' להתקלקל הס"ד ואמ"כ מה"ד וכו' קתני דין אגזר דין קתני דגידון משמע תחלת דין וגזר דין הוא סוף דין הס"ד: (ז) תוס' ד"ה כמאן וכו' וכרכת הנשים ועוד הא כ' יהודה: (ח) בא"ד מצלינן אקצירי שיתרפאו. נ"ב פי' לדברי הכל: (ט) בא"ד אלא יחלו. נ"ב פי' לר' יוסי:

מוסף רש"י

מלך וצבור. כשהקב"ה דן לאומם (לעיל ח:), מלך נכנס תחלה. לפי הקב"ה לדין (ע"ז ב:), משפט עבדו. שלמה המלך (שם). מקמי דליפוש חרון אף. של הקב"ה מפני פשעי נטר, שמא חס ושלום יפרע מן המלך כל סורחני מפני הסדין (שם). כמאן מצלינן. ריפא חולי עמו ישראל (נדרים שם). ובמה בשופר. ושופרות, שתעלה תפלתם נתרפה לפני (מדור רש"י פי' קס בשם תוספתא).

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ג מהל' תשובה הל' ג:
ב (טוש"ע א"ח סימן תרסד סעיף ח):
עו ג סמג עשין מב טוש"ע פי' תקעי:
עז ד סמג שם טוש"ע פי' תקעה:

רבינו חננאל

מתני' בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה. פירוש הרפתקי. כגון רוחות ברקים וגשמים וכיוצא בהן שעברו עליה, מתי אתדון. למימר' התבואה חד דינא מיתדנא, והתניא תבואה שאירע בה קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר כולי'. אמר רבא ש"מ תרי דיני מיתדנא. מני מתניתין. ואוקימנא כתנא דבי שמואל דתני בד' פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג על המים. ואדם בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים. וכי קתני מתני' אתחילת דין. אמר רב יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי. כל יומא, כרי יוסי. דאמר אדם נידון בכל יום. איבעיא אימא לעולם כרבנן וכר' יצחק דאמר יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. ירושלמי מילתא דרב אמ' [נ"א: דאמר] הכל נידונין בראש שנה וגזר דין הכל נתחתם בראש שנה. דתני בתקיעתא דבי רב זה היום תחלת מעשיך (כולי') זכרון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב, ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב איזו לשלום איזו לרעב איזו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות. ודלא כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל שעה שנאמר [ותפקדנו לבקרים] לרגעים תבחננו. ותפקדנו לבקרים. זו פרנסתו. לרגעים תבחננו, זו אכילתו. תניא ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא, אמר הקב"ה הפסח הוא זמן תבואה, הביאו לפני העומר כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. וכן שתי הלחם בעצרת שהוא זמן פירות האילן, וכן ניסוך המים בחג כדי שיתברכו גשמי שנה. וכן בראש שנה אמרו מלכיות שתקבלו מלכותי עליכם. זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני בטובה, ובמה בשופר. וא"ר אבהו בשופר, כדי שתזכו אתם וכדי שאזכור לכם עקידת יצחק. (ז)מעלה עליכם כאלו עקדתם עצמיכם לפני. א"ר יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com